

LBRIS

We know

Coordonator Corint Istorie

ION M. IONIȚĂ

CLAUDE QUÉTEL

Hitler

Adevăruri și legende

Traducere din limba franceză de
Alina Pavelescu

CORINT
ISTORIE
—2024—

- Papen, Franz von, *Memoirs*, A. Deutsch, Londra, 1952.
- Rauschning, Hermann, *Hitler m'a dit*, Editions Coopération, 1939; Pluriel, 2012.
- Riefenstahl, Leni, *Mémoires*, Grasset, Paris, 1997.
- Schacht, dr., *Mémoires d'un magicien*, volumul II: *De Hitler au monde nouveau*, Amiot-Dumont, 1954.
- Schirach, Baldur von, *J'ai cru en Hitler*, Plon, Paris, 1968.
- Schroeder, Christa, *Douze ans auprès d'Hitler*, Julliard, 1949.
- Shirer, William L., *Mon journal à Berlin. Le journal d'un correspondant étranger, 1934-1941*, Éditions de la Revue moderne, Montréal, 1943.
- Speer, Albert, *Au coeur du IIIe Reich*, Fayard, Paris, 1971.
- Speer, Albert, *Journal de Spandau*, Robert Laffont, 1975; Pluriel, 2018.
- Strasser, Otto, *Hitler et moi*, Grasset, Paris, 1940.

Cuprins

Cuvânt-înainte	7
Capitolul 1 – A avut Hitler o copilărie nefericită?	11
Capitolul 2 – A fost Hitler dintotdeauna antisemit?	18
Capitolul 3 – A fost Hitler un erou al Marei Război?	31
Capitolul 4 – A plănuit Hitler să scrie Mein Kampf?	39
Capitolul 5 – Era oratoria lui Hitler ieșită din comun?	48
Capitolul 6 – Era ascensiunea lui Hitler la putere de neoprit?	54
Capitolul 7 – A fost Hitler un autodidact?	64
Capitolul 8 – Era Hitler obsedat de muncă?	70
Capitolul 9 – Avea Hitler o viață privată?	77
Capitolul 10 – Era Hitler impotent?	93
Capitolul 11 – Avea Hitler un suflet de artist?	103
Capitolul 12 – A îmbunătățit Hitler condiția muncitorilor din Germania?	111
Capitolul 13 – A favorizat Hitler statutul femeilor germane?	121
Capitolul 14 – A trebuit Hitler să se înțeleagă cu Biserica din Germania?	131

Capitolul 15 – <i>A fost Hitler victimă a numeroase atentate?</i>	141
Capitolul 16 – <i>Era Hitler un strateg?</i>	149
Capitolul 17 – <i>N-a știut Hitler de existența bombei atomice?</i>	162
Capitolul 18 – <i>Este Jurnalul lui Hitler un fals?</i>	168
Capitolul 19 – <i>Era Hitler nebun?</i>	175
Capitolul 20 – <i>Face Hitler obiectul unui turism tematic?</i> ...	184
<i>Bibliografie</i>	191

TITLU	AUTOR
Adolf Hitler. Însemnări intime și politice vol.1	Adolf Hitler, François Delpla
Adolf Hitler. Însemnări intime și politice vol.2	Adolf Hitler, François Delpla
Agent dublu în Războiul Rece. Autobiografia lui Oleg Gordievski	Oleg Gordievski
Alexandru al II-lea. Țarul reformator	Henri Troyat
Amurgul Vechii Europe. Trieste '79, Viena '85, Praga '89	Richard Basset
Antoniou și Cleopatra. Adevărul din spatele celei mai frumoase povești dragoste din lumea antică (ediția a II-a)	de Diana Preston
Anul 1000. Exploratori, negustori și începutul globalizării	Valerie Hansen
Armata secretă a Israelului. Povestea unității Talpiot	Jason Gewirtz
Bani murdari. Cum fac afaceri cartelurile de droguri	Tom Wainwright
Beria. Mâna dreaptă a lui Stalin	Amy Knight
Biblioteca lui Stalin. Dictatorul și cărțile sale	Geoffrey Roberts
Blocați conturile! Crimă și spălare de bani în Rusia lui Putin	Bill Browder
Capcana lui Iucidide. Mai pot evita Statele Unite și China războiul?	Graham Allison
Călători în al Treilea Reich	Julia Boyd
Călătoria prin Eldorado	Nikolai Vasilevici Sablin
Charles, Camilla și Diana. Dragoste și tragedie în Casa de Windsor	Jean des Cars
CINCI. Povestea victimelor lui Jack Spintecătorul	Hallie Rubenhold
Codul Enigma. Alan Turing și înfrângerea Germaniei naziste	David Boyle
Confesiunile unui fost islamist	Maajid Nawaz
Coreea de Nord. Un stat-gherilă în transformare	Philippe Pons
Coreea de Nord. Viața dincolo de clișee	Daniel Tudor, James Pearson
Coreea de Sud. Povestea unui fenomen economic, politic și cultural	Daniel Tudor
Crimeea și noul imperiu rus (ediția a II-a)	Agnia Grigas
Cupluri tragice ale istoriei	Jean des Cars
Cuptoarele morții. Mărturia unei supraviețuitoare de la Auschwitz	Olga Lengyel
Departa de casă. Memoriile unui copil-soldat	Ishmael Beah
Destin deturnat. O istorie a lumii prin ochii islamului (ediția a II-a)	Tamim Ansary
Diana. Povestea unei prințese spusă de ea însăși	Andrew Morton
Dragă Zari. Povești nespuse ale unor femei din Afganistan	Zarghuna Kargar
Dresda 1945. Furtuna de foc	Sinclair McKay
După căderea Romanovilor. Elita rusă în exil la Paris	Helen Rappaport
După sfârșitul istoriei. Un dialog despre ultimii 30 de ani	Mathilde Fasting (editor), Francis Fukuyama
Familia Borgia. Crime, nepotism, corupție	Christopher Hibbert

Capitolul 1

A avut Hitler o copilărie nefericită?

Azi se vorbește mai degrabă despre „familie toxică”, însă demersul este același: copilul Hitler, lipsit de orice afecțiune, ba chiar martirizat, s-a răzbunat pe viață, la fel ca Stalin, care a fost bătut de tatăl lui, un cizmar alcoolic și incult, totul, pe fondul sărăciei. Cum stau lucrurile cu părinții lui Hitler? Au fost ei „toxici” pentru fiul lor, născut la 20 aprilie 1889 la Braunau am Inn, o mică localitate cu 3 000 de locuitori din Imperiul Austro-Ungariei, la frontiera germană?

Aruncăm o privire rapidă spre partea tatălui, Alois, în vârstă de 52 de ani. Hitler era ceea ce altădată se numea „copil făcut la bătrânețe”. Tatăl său avusese un tată necunoscut, iar din această breșă genealogică avea să apară mai târziu teza care susținea nici mai mult, nici mai puțin decât originea evreiască a lui Hitler. Provenit din rândurile țăranimii sărace, Alois s-a ridicat singur, prin voință și prin muncă, devenind funcționar de vamă. Funcționar zelos, ba chiar încăpățânat, „bine văzut”, era prea puțin apreciat de colegii săi. Viața lui privată este, dimpotrivă, nestatornică. Se află la a treia căsătorie, cu doi copii în întreținere: Alois și Angela. În plus, era cu 23 de ani mai în vârstă decât noua lui soție, Klara Pölzl.

Tânăra căsătorită are 29 de ani. A fost guvernanta copiilor din a doua căsătorie a lui Alois și amanta acestuia. Căsătoria

se încheie în 1885, după ce episcopul le acordă o dispensă, pe motiv de „consangvinitate între veri de gradul doi”. Nici numele de familie nu este sigur – ceea ce nu era chiar o raritate în epocă. Hiedler a devenit Huetler și a sfârșit ca Hitler. În 1885, 1886 și, respectiv, 1887 li se nasc trei copii, care mor la vârste fragede. Este mult, chiar și pentru acele vremuri cu o mare mortalitate infantilă. În 1889, Adolf este al patrulea copil născut. Îi vor urma un frate mai mic, care avea să moară la vârsta de șase ani, apoi o soră, Paula. Afecțiunea Klarei se concentrează pe băiețelul ei, Adolf.

Din motive necunoscute, familia Hitler se mută încontinuu, dar fără a părăsi regiunea. La 15 ani, Adolf Hitler a trecut deja prin șapte mutări succesive și prin cinci școli diferite, situație ce nu-i facilitează instruirea, care va eșua în curând. În schimb, familia nu trăiește câtuși de puțin în sărăcie. Salariul tatălui era cât se poate de bun, aproape cât acela al unui director de școală. Când se pensionează, în 1895, cumpără o mică fermă în Austria Superioară pentru a se putea dedica apiculturii, pasiunea lui. Citim adesea că acest tată, cu siguranță autoritar și obtuz, cuprins de accese de furie, a fost un tiran domestic care-și bătea des cei doi fii. Au fost ei niște copii bătuți – ori copii pedepsiți din când în când cu pedepse corporale, așa cum era obiceiul în epocă? Nu este același lucru, dar întrebarea rămâne fără răspuns. Se știe doar că fratele vitreg al lui Adolf Hitler, Alois, pleacă de acasă încă de la 14 ani, fiind în conflict cu tatăl lui, care-l dezmoștenește.

Din anii de școală primară, s-au păstrat două fotografii cu clasa. Într-una, nu mai puțin de 41 de elevi se înghesuie pe cinci rânduri. Elevul Hitler apare în rândul cel mai de sus, în extremitatea dreaptă. În cealaltă, făcută probabil în anul următor, cu șase rânduri și 48 de elevi, este din nou pe rândul cel

mai de sus și, de această dată, în centru. Se uită în obiectiv cu un aer sigur, aproape provocator. Caracterul lui pare deja bine format, spre deosebire de gustul său pentru studii. Rezultatele lui sunt cel mult mediocre. Probabil că era printre primii în recreații și la ieșirea de la ore, când băieții se joacă de-a *cowboy* și indienii. Toți, în frunte cu tânărul Hitler, citesc cu sârg cărțile lui Karl May, unul dintre scriitorii germani cei mai bine vânduți din lume, pentru romanele sale de aventuri din Vestul Îndepărtat.

Are 11 ani atunci când, la începutul anului școlar 1900, părinții îl trimit la liceu la Linz, la Staats-Realschule. Era doar un elev printre alții, încercând să le facă față fiilor de burghezi din oraș. Din mediocre, rezultatele sale școlare devin de-a dreptul proaste. Unul dintre profesori, Eduard Huemer, îl descrie, 24 de ani mai târziu, ca pe un băiat „slab și palid [...] incontestabil dotat, deși având un caracter încăpățânat. Nu reușea să se controleze sau cel puțin trecea drept un recalcitrant, autoritar, voind să aibă mereu ultimul cuvânt, irascibil, și-i era vizibil greu să se adapteze în cadrul unei școli. Nu era nici muncitor, altfel ar fi reușit să obțină rezultate mai bune”. Adolf Hitler și-a sărbătorit comuniunea în catedrala din Linz, dar, așa cum a abandonat școala, a abandonat și religia.

Tatăl lui era cu atât mai nemulțumit cu cât își dorea un fiu funcționar. Hitler o spune în *Mein Kampf*: „Nu voiam să devin funcționar, nu, de o sută de ori nu. [...] Resimțeam un dezgust fizic la ideea de a sta într-un birou, lipsit de libertate.” Înzestrat de mic pentru desen, și-a pus în cap să devină pictor, spre marea nemulțumire a tatălui: „Când și-a dat seama că intențiile mele erau serioase, s-a opus cu toată hotărârea de care dispunea.” Deși general admisă, această versiune îi aparține lui Hitler, care face din ea explicația pentru

șecurile lui școlare, adică aproape că o făcea intenționat pentru a-și descuraja tatăl.

Alois, care în primul rând vedea în fiul lui un leneș dezgustător, și-a pierdut curând răbdarea, însă apoi a murit brusc, la 3 ianuarie 1903, la 65 de ani, ca urmare a unei hemoragii pulmonare. Văduva lui, în vârstă de 42 de ani, se instalează într-o locuință modestă la periferia orașului Linz. Câteva economii și mica ei pensie de văduvă abia dacă-i vor ajunge pentru a-și crește cei doi copii, Adolf și Paula. Cât despre Angela, ea era pe cale să se mărite. Totuși, mama face sacrificiul de a-și trimite fiul într-o nouă instituție școlară, la Steyr, oraș aflat la 45 de kilometri distanță, de unde nu va veni acasă decât duminica. Stă în pensiune la o familie și se închide și mai mult în sine. Un profesor îl descrie ca „având un comportament trist și ursuz”. Rezultatele sale școlare se prăbușesc și nu termină clasa a treia de liceu, inventându-și o boală cauzată de melancolie, care o convinge pe mama lui să-l readucă la domiciliul familial.

Așa au început acei ani pe care Hitler avea să-i numească în *Mein Kampf* „cei mai frumoși ani din viața mea”. Are și de ce, fiindcă sunt anii în care nu face nimic. Singurul bărbat din casă, adulat de mama lui, fără nici cea mai mică intenție de a învăța o meserie, hoinărește și visează la un vag viitor de artist. Se împrietenește cu un băiat de vârsta lui, pe nume August Kubizek. În 1953, Kubizek și-a publicat amintirile scrise ulterior (*Adolf Hitler, mein Jugendfreund*), puse la îndoială multă vreme mai ales de istoricii americani, dar reevaluate în ultimii ani. August lucrează ca ucenic tapițer la fabrica tatălui său, însă pasiunea lui era muzica. În ceea ce-l privește, era perfect integrat în propria familie. Spune că a făcut cunoștință cu Hitler la Opera din Linz, la sfârșitul lui 1904. Amândoi erau îndrăgostiți de Wagner, în mod special de *Rienzi*, o operă istorică. În Roma

secolului al XIV-lea, sfâșiată de conflictele dintre familiile de aristocrați, Rienzi, fiul unui brutar devenit tribun, se ridică la luptă și cheamă poporul să i se alăture. Totuși, nu trebuie să-i dăm crezare lui Kubizek când povestește că, invitat de Hitler în august 1939 la festivalul de la Bayreuth, l-a auzit confesându-i-se lui Winifred Wagner (nora compozitorului și o nazistă ferventă): „Atunci a început totul.”¹

Kubizek îl descrie astfel pe prietenul său din perioada 1905–1907: „Se ținea drept, avea o statură zveltă, un chip palid și slab, aproape ca al unui bolnav de plămâni, o privire ciudat de limpede, ochi strălucitori.” Și el a remarcat, atunci când a întâlnit-o pe mama lui Hitler pentru prima dată, strălucirea din ochii ei când își privea fiul, „mai mult cu teamă decât cu admirație”, dar Kubizek nu povestește acest lucru decât după război. El adaugă: „Eram calm de la natură, foarte intuitiv și adaptabil, așadar conciliant”, în vreme ce „Hitler avea un temperament vehement și coleric. Lucruri fără importanță, câteva cuvinte spuse pe negândite, spre exemplu, îi puteau provoca furii teribile”.

Adolf Hitler se duce pentru prima dată la Viena la începutul lui 1906. „Deja”, scrie Kubizek, „gândurile lui fugeau din Linz și se îndreptau spre Capitală.” Așa mediocră cum era, vocația lui de artist trece prin capitala austriacă și pe la Academia de Arte Frumoase de acolo. Ne putem imagina ce sacrificiu financiar a reprezentat asta pentru Klara Hitler. În mai 1907, ea află că suferea de cancer la sân, dar nu-i spune nimic fiului său mult-iubit. În luna octombrie a aceluiași an, Adolf se prezintă la concursul de admitere la Academia de Arte Frumoase,

¹ Partitura originală a operei *Rienzi* i-a fost făcută cadou Führerului la aniversarea lui din 1939 (n. a.).

dar este respins¹. Academia, așa cum o arată și numele ei, nu se mulțumește doar cu un strop de talent. Mai cere și „probe de desen”, cunoștințe de bază, studiu, adică tot ceea ce-i lipsea candidatului Hitler. Acest eșec este dramatic pentru egoul său și pentru onirismul în care se complăcea, dar nu-i spune nimic mamei lui. Oare știe că ea era pe moarte?

Și, într-adevăr, Klara Hitler moare în noaptea de 21 decembrie 1907, la vârsta de 47 de ani. Medicul familiei, dr. Bloch, a fost martorul durerii fiului ei. Hitler povestește în *Mein Kampf*: „A fost o lovitură teribilă. Mi-am respectat tatăl, dar pe mama o iubeam. Moartea ei a pus capăt marilor mele ambiții.” Tânărul a plecat la Viena în februarie 1908. Împreună cu sora lui, a depus o cerere pentru o pensie de orfan și avea și o parte din modesta moștenire paternă. Avea doar atât cât să supraviețuiască, locuind modest la o croitoreasă, într-unul dintre cartierele sărace ale Capitalei. N-are o meserie, iar porțile Academiei de Arte Frumoase se închid definitiv pentru el după ce este respins și a doua oară, în toamna lui 1908. „Insuficient”, este consemnat în registrul Academiei. Paginile copilăriei și primei tinereți sunt încheiate pentru totdeauna.

Așadar, o copilărie nefericită? O familie toxică? Un tată care, dacă nu-l maltratează, este totuși „neiubitor”. O mamă care a fost, dimpotrivă, prea iubitoare, făcând din fiul iubit centrul lumii ei. O familie cu frați vitregi, care se mută tot timpul,

¹ Și dacă tânărul Hitler ar fi fost admis la Academia de Arte Frumoase de la Viena? S-ar fi schimbat în mod radical cursul istoriei? Scriitorul franco-belgian Éric-Emmanuel Schmitt a scris un roman ucronic cu acest subiect, *La Part de l'autre* (n. a.) Romanul a apărut în limba română cu titlul *Adolf H. Două vieți*, traducere și note de Doru Mareș, Humanitas Fiction, București, 2017, cu o ediție a II-a în 2023 (n. tr.).

supusă tiraniei paterne, cu sau fără alcoolism. Totuși, aceste caracteristici nu sunt suficiente pentru a cataloga copilăria lui Hitler ca fiind „nefericită”. Ceea ce a făcut diferența a fost lenea și înclinarea spre visare a unui copil care pierde, foarte devreme, contactul cu realitatea.

Încă din copilărie, Adolf Hitler se anunță ca fiind un marginal veleitar, incapabil să se supună unei activități regulate, unui efort susținut, incapabil să se integreze, incapabil chiar – dacă este să-i dăm crezare unicului său prieten din tinerețe – să poarte o conversație fără a se supăra, să schimbe păreri. La mai puțin de 20 de ani, era deja închis în sine.

Capitolul 2

A fost Hitler dintotdeauna antisemit?

Despre cei cinci ani petrecuți de Hitler la Viena, din 1908 și până în 1913, se spune că au fost ani de singurătate și de mi-zerie. El însuși insistă îndelung asupra acestui subiect în *Mein Kampf*: „Foamea era tovarășa mea permanentă, cea care nu mă părăsea nicio clipă și se amesteca în tot ce făceam.” Mai scrie: „Viena a fost și a rămas pentru mine cea mai dură, dar și cea mai radicală școală din viața mea. Am intrat cândva în acest oraș aproape băiețel, dar l-am părăsit ca bărbat calm și serios.” Această sărăcie nu trebuie totuși absolutizată. Ea nu l-a deter-minat pe Hitler nici măcar o singură dată să încerce să-și gă-sească o slujbă obișnuită. În realitate, dispunea de pensia de orfan, desigur, foarte modestă, dar la care se adăuga partea lui de moștenire și unele ajutoare bănești oferite de una din-tre mătușile dinspre mamă, Johanna Pölzl. Astfel, a putut con-tinua să ducă viața leneșă și boemă din anii petrecuți la Linz.

Kubizek și Hitler au închiriat o cameră mare de la un parti-cular. Primul urmează cu seriozitate studii muzicale după ce a reușit să intre la Conservator, în vreme ce al doilea hoinărește, se trezește târziu și, dacă este să-i dăm crezare prietenului său, citește mult, atât legende germanice, cât și cărți de istoria artei și de arhitectură. Poate că a fost adevărat, dar Hitler nu va fi

văzut niciodată după aceea adâncindu-se într-o carte. Kubizek mai afirmă și că prietenul lui era deja un „antisemit înverșunat” cu mult înainte de a ajunge la Viena, dar acest lucru nu poate fi confirmat.

Cel mult profesorii lui de istorie – în puținul timp în care a avut ocazia de a le urma cursurile – i-au putut deschide ori-zontul pangermanismului. Poate că așa s-a întâmplat în cazul profesorului său, Leopold Poetsch, despre care vorbește cel mai frumos în *Mein Kampf*: „Era în stare nu doar să ne capti-veze, dar și să ne transporte prin oratoria lui strălucită.”

Având peste două milioane de locuitori la începutul seco-lului XX, Viena era al patrulea oraș al Europei, după Londra, Paris și Berlin. Capitala bătrânei monarhii austro-ungare, cu împăratul ei, Franz Joseph, care pare să domnească dintot-deauna, strălucește la apogeu. „În niciun alt oraș din Europa aspirația spre cultură nu era mai înflăcărată decât la Viena”, își amintește cu emoție scriitorul vienez Stefan Zweig, adăugând: „Fiecare cetățean al orașului primea o educație cosmopolită, o educație de cetățean al lumii.” În mod evident, nu această Vienă a cunoscut-o Hitler, cu faimosul ei Ring traversat de echipaje elegante, cu Burgtheater, cu Hotelul Imperial, cu marile cafe-nele celebre în lumea întreagă: Central, Mozart, Sacher...

În toamna lui 1909, Hitler profită de absența colocatarului său pentru a dispărea fără a lăsa vreo adresă. Din acel moment, se plimbă între hoteluri păduchioase și aziluri de noapte, pro-babil pentru a se sustrage de la serviciul militar, pe care refuza să și-l satisfacă într-un stat atât de multinațional precum era cel al Habsburgilor. Acest șomer cronic, care trece dintr-o ca-fenea mizeră în alta, a căpătat obiceiul de a citi gazetele puse la dispoziția consumatorilor. Nu ratează nimic când vine vorba

de politică. Trei partide mari dominau la acel moment scena politică: social-democrații, social-creștinii și naționaliștii pangermaniști. Cea din urmă cauză va fi îmbrățișată de Hitler, aceea a mișcării *völkisch*.

Această mișcare, intelectuală și politică, a luat naștere în Germania la sfârșitul secolului al XIX-lea. Dificil de tradus, *völkisch* adaugă noțiunii de națiune, de popor, pe aceea de rasă. Acest concept „înlocuiește o idee politică printr-o concepție biologică referitoare la poporul german, la viața sa, la structura sa socială și la dezvoltarea sa”, potrivit specialistului în civilizație germană Edmond Vermeil¹.

Divizată între numeroși teoreticieni și numeroase asociații, gândirea *völkisch* cultivă obsesia rădăcinilor foarte vechi ale *Volk*-ului german, precum și pe aceea pentru „puritatea rasei”. Acest rasism, care avea să devină curând fundamental în *Weltanschauung*-ul („concepție”, „viziune asupra lumii”) lui Hitler, pleca de la postulatul existenței raselor în interiorul speciei umane. Unele le sunt superioare altora, meritându-și astfel hegemonia istorică. Orientalistul și teoreticianul politic german Paul de Lagarde susținea, în perioada 1878–1881, că *Volk*-ul este un tot organic și unic, dislocat de evoluțiile din societate. Vinovații? Liberalii și evreii. Lagarde îi vede pe aceștia din urmă ca pe un alt *Volk*, corupător al primului.

Sunt numeroși ideologii *völkisch* care dezvoltă și radicalizează acest antisemitism în numele purității rasei germanice. Printre aceștia, Julius Langbehn reia ideea că evreii formează

¹ Edmond Vermeil scria aceste rânduri în 1939. El traducea cu această ocazie *völkisch* prin „rasist”, dar acest cuvânt a căpătat azi alte sensuri. Uneori, *völkisch* este tradus prin termenul alambicat de „etno-naționalist”. Marlis G. Steinert propune termenul de „național-populist”. Pentru a nu complica lucrurile, vom utiliza termenul de „rasist” și pe cel de „rasism” (n. a.).

un *Volk* străin pe care *Volk*-ul german nu-l poate asimila. În Austria, Georg Ritter von Schönerer¹, ales în Reichstag în 1873 și aflat atunci mai degrabă la stânga eșichierului politic, manifestă un antisemitism tot mai radical. În 1882, el formulează, împreună cu partizanii săi, „programul de la Linz”, de inspirație socială, dar și pangermanistă, clamând conservarea caracterului germanic al Austriei și stabilirea de legături cu Germania. La acea vreme, dubla monarhie austro-ungară prezenta particularitatea că, în fiecare dintre entitățile ei, grupul dominant, german sau maghiar, era minoritar față de celelalte popoare: ceh, slovac, polonez, român, croat.

Mai rămânea chestiunea evreilor, care reprezentau între 10 și 15% din populația Vienei și nu doar oameni ca Freud, Klimt, Mahler... Ei dezlănțuie antisemitismul rasiștilor. În 1885, Schönerer a adăugat o clauză programului de la Linz, chemând la interzicerea evreilor din viața publică: „Lichidarea influenței evreiești din toate sectoarele vieții publice este indispensabilă dacă dorim să ducem la bun sfârșit reformele precunizate.” Antisemitismului social i se adaugă un antisemitism „biologic”. Potrivit lui Schönerer, contează prea puțin dacă evreul se convertește la creștinism. „Porcăria le este în sânge.” Sângele german trebuie protejat.

Desigur, nu era vorba despre o mișcare de masă, dar aceste idei impregnează Viena începutului de secol XX. Însuși primarul Vienei, Karl Lueger², foarte apreciat pentru rezultatele administrației sale, este un antisemit declarat. În 1887, el votează o propunere de lege a lui Schönerer care viza să limiteze imigrarea evreilor din România și din Rusia.

¹ Georg Ritter von Schönerer (1842–1921), politician austriac (n. a.).

² Primar între 1887 și 1910 (n. a.).